

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Рибко Аліси Павлівни

**«Емоційна компетентність як предиктор психологічного благополуччя
особистості в бізнесі»,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

за спеціальністю 053 «Психологія»

Актуальність теми дисертації, зв'язок із науковими програмами, планами, темами. Актуальність дисертаційного дослідження Рибко А.П. зумовлена необхідністю ґрунтовного дослідження психологічних особливостей емоційної компетентності як предиктора психологічного благополуччя особистості суб'єктів бізнесу. В сучасних умовах швидких змін в економіці, технологіях і соціальних процесах, емоційна компетентність стає важливою складовою професійної діяльності, зокрема в управлінні та бізнесі.

Науковий інтерес до прогностичного впливу емоційної компетентності на психологічне благополуччя зростає, однак ця проблематика залишається недостатньо дослідженою в контексті сучасного, вітчизняного бізнес-середовища. Отже, наукова проблема, яка досліджується у дисертаційній роботі, відповідає актуальним потребам науки, практики й запитам сучасного українського суспільства.

Важливим є те, що представлене дисертаційне дослідження виконане в межах наукових розробок комплексної науково-дослідної теми кафедри психодіагностики та клінічної психології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова і в контексті комплексної державної теми «Дослідження психологічного здоров'я особистості: саноцентричний підхід» (номер реєстрації 0122U000260).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність. Структура дисертаційної роботи Рибко А.П. характеризується логічністю та послідовністю, обумовлена завданнями та підпорядкована меті дослідження.

Мета дослідження, яку окреслила дисертантка, повною мірою відображає сутність роботи та полягає у теоретико-емпіричному виявленні особливостей прогностичного впливу емоційної компетентності (ЕК) на психологічне благополуччя (ПБ) підприємців з урахуванням їх масштабування в бізнесі.

Обґрунтованість наукових положень та висновків до розділів і загальних висновків, викладених у дисертації, підтверджується тим, що теоретико-методологічні позиції дослідження подано аргументовано й коректно.

Чітко визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, які потрібно виконати для її досягнення.

Методи дослідження, обрані авторкою, адекватні поставленим завданням та надають можливість їх системного вирішення. Надійність і вірогідність результатів дослідження цілком забезпечена методологічною обґрунтованістю вихідних положень, критичним аналізом стану досліджуваної проблеми, використанням авторкою широкої джерельної бази та комплексу взаємопов'язаних методів наукового пізнання, репрезентативністю вибірки, поєднанням кількісних та якісних методів аналізу даних дослідження.

Теоретична і практична значущість результатів дослідження полягає в їхній прикладній цінності. Отримані дані можуть бути безпосередньо рекомендовані для використання. Бізнесменам та менеджерам – для саморозвитку, покращення управлінських компетенцій та підвищення ефективності прийняття рішень. Організаційним психологам та коучам – як надійний інструментарій для підвищення ефективності психологічного консультування, коучингових програм і професійного навчання управлінського персоналу в контексті їхньої емоційної компетентності та психологічного благополуччя.

Отримані дані є корисними для освітнього процесу у вищій школі, на курсах підвищення кваліфікації фахівців з управління та у системі корпоративної освіти компаній, особливо в межах дисциплін психологічного профілю.

Наукова новизна отриманих у дослідженні результатів полягає у

тому, що *вперше*:

- визначено особливості емоційної компетентності (ЕК) як предиктору психологічного благополуччя (ПБ) суб'єктів бізнесу: ФОПи, власники ТОВ, керівники компаній; розроблено концепцію розвитку ЕК та підвищення ПБ, що необхідно для модернізації бізнес-освіти;

- визначено чинники, які пояснюють, як ЕК впливає на ПБ: самоефективність виступає предиктором життєвої задоволеності, а роль емоційного інтелекту змінюється залежно від масштабу бізнесу: у ФОПів він працює як компенсаторний ресурс, тоді як у керівників компаній стає стратегічним підсилювачем емоційної ефективності; інтолерантність до невизначеності прямо вказує на неготовність до ризику; гармонійна взаємодія внутрішніх психологічних ресурсів і зовнішніх умов є основою ПБ, що має вирішальне значення для адаптивності, стресостійкості, професійного розвитку та збереження психічного здоров'я в цілому.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його об'єкт і предмет, визначено мету, викладено завдання та теоретико-методологічні основи дослідження, визначено наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, наведено дані про апробацію отриманих результатів, а також впровадження їх у практику. Реалізація зазначених завдань повною мірою описана в трьох розділах дисертації.

У **першому розділі** «Теоретичні підходи вивчення проблеми емоційної компетентності та благополуччя в бізнесі» представлено результати міждисциплінарного аналізу проблем емоційності, емоційної компетентності (філософський, біологічний, нейробіологічний, психологічний аспекти); розглянуто психологічні підходи до вивчення феномену «благополуччя» особистості як психологічної проблеми, також досліджено особливості емоційного інтелекту, емоційної компетентності та психологічного благополуччя особистості в бізнесі.

Авторкою показано, що у сучасному бізнес-середовищі успіх підприємців залежить від інтеграції професійних знань із розвитком ЕК. Остання є ключовою для ефективного лідерства. Дослідження показують, що ЕК не лише сприяє особистим досягненням, але й захищає від професійного

вигорання. Крім того, психологічне благополуччя безпосередньо залежить від наявності внутрішніх ресурсів, де ЕК виступає ключовим елементом.

У другому розділі «Обґрунтування емпіричного дослідження» представлено концепцію розвитку емоційної компетентності як предиктора психологічного благополуччя особистості в бізнесі, описано вибірку, програму дослідження та розкрито методологічну основу емпіричного дослідження психологічних особливостей емоційної компетентності та психологічного благополуччя. Дисертантка переконливо обґрунтовує усі складові методологічного та методичного апарату. Обрані методи дослідження є цілком адекватними змісту роботи.

У третьому розділі дисертації «Результати емпіричного дослідження емоційної компетентності як предиктора психологічного благополуччя в бізнесі» описано обумовленість впливу емоційної компетентності на психологічне благополуччя чинниками, такими як: емоційний інтелект, емоційна зрілість, психологічна ресурсність, інтолерантність до невизначеності, прояви позитивних та негативних афектацій.

Виявлено, що емоційний інтелект впливає на психологічне благополуччя та поведінкові компетентності підприємців. Показано, що емоційна зрілість є основою самокерівництва, міжособистісної гнучкості, прийняття рішень в умовах невизначеності та зростає з масштабом бізнесу. Встановлено, що високі показники психологічної ресурсності стабільно демонстрували керівники компаній, що пов'язано з їх вищою мобілізацією їх психологічних ресурсів у контексті стратегічного лідерства. Виявлено, що інтолерантність до невизначеності зростає разом із масштабом і складністю бізнес-діяльності. Керівники компаній, частіше стикаються з ризиком і непередбачуваними ситуаціями, тому проявляють вищі показники розумової та емоційної тривожності. Показано, що у власників ТОВ висока емоційна активність сприяє креативності, адаптивності, стратегічному мисленню; у ФОПів – низька емоційна активність, що пов'язано з одноосібним управлінням бізнесом; у керівників компаній – помірні позитивні та негативні емоції, що підтверджує наявність афективної регуляції, зумовленої посадовими обов'язками.

Проведене структурне моделювання показало: психологічні потреби підприємців формуються під впливом рольової складності, емоційної зрілості та зовнішнього середовища. Отже, для їхнього розвитку потрібні різні (диференційовані) підходи. На основі цих даних дисертантка розробила конкретні практичні рекомендації для розвитку ЕК та підтримки ПБ підприємців. (ФОПів, власників ТОВ та керівників великих компаній).

Розроблені диференційовані рекомендації мають прикладне значення для організації психологічного супроводу управлінської діяльності, розробки навчальних програм, спрямованих на розвиток емоційної компетентності та підтримки психологічного благополуччя у підприємців (ФОПів, власників ТОВ та керівників великих компаній).

У завершенні дисертаційного дослідження представлено обґрунтовані висновки, які відповідають поставленим завданням та меті дослідження і роблять внесок у розробку теорії та практики психологічної науки.

Апробація результатів дисертації. Слід зазначити, що результати проведеного дослідження, які викладені у дисертації, оприлюднено на науково-практичних конференціях різного рівня. Основні положення й висновки дисертаційної роботи висвітлено у 9 публікаціях, які повністю відображають основні результати дисертації, з них 3 статті – у наукових фахових виданнях з психології, включених до переліку, затверджених МОН України, 6 публікацій у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Оцінка змісту дисертації, її завершення в цілому. Робота належно структурована і складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків та 2 додатків. Дослідження побудовано на достатній джерельній базі, що складає 242 найменування (з них – 145 джерел іноземними мовами). Загальний зміст дисертації викладено на 190 сторінках, із них 221 сторінок основного тексту. Науковий зміст, термінологія та стиль викладення результатів дослідження відповідає встановленим державним стандартам та вимогам.

Дисертаційна робота Рибко А.П. є результатом самостійних досліджень здобувачки і не містить ознак порушення норм академічної доброчесності.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Робота виконана на високому науковому рівні. Водночас, оскільки окремі його положення є дискусійними, слід зробити певні уточнення та рекомендації.

1. У науковій новизні дослідження стверджується, що емоційна компетентність (ЕК) виступає як «психологічний буфер», що допомагає ефективно справлятися зі стресом. Проте, у теоретичній частині, на наш погляд, недостатньо глибоко розкрито саме когнітивний механізм цієї «буферної» ролі. Доцільно було б надати більш ґрунтовну аргументацію, чому саме ЕК, а не загальна стійкість (резильєнтність), є ключовим «буфером».

2. У третьому розділі з описом проявів позитивних та негативних афектацій акцент зроблено переважно на позитивній динаміці. На нашу думку, необхідно було б детальніше розкрити, чи є певний оптимальний рівень негативних емоцій необхідним для успішності та прийняття ризикованих рішень у бізнесі, чи їхній вплив є суто деструктивним.

3. Зважаючи на глибокий аналіз зарубіжних концепцій психологічного благополуччя (С. Ryff, Е. Diener) та їхнього вимірювання, варто було б більш детально обґрунтувати вибір саме української методики С. Забаровської та О. Кресан для емпіричного дослідження. Необхідно пояснити, які конкретні переваги цієї методики (екопсихологічний підхід чи унікальний набір шкал) роблять її більш релевантною для дослідження, ніж відомі світові інструменти, які згадуються в тексті дисертації.

4. У дисертації надано рекомендації розвитку емоційної компетентності (ЕК) та підтримки психологічного благополуччя у суб'єктів бізнесу: ФОПів, власників ТОВ та керівників компаній, що є безперечною перевагою роботи. Водночас, рекомендації для керівників компаній, у яких, як емпірично встановлено авторкою, є високі показники ЕК. Нам здається, що для цієї групи більш актуальними були б стратегічні рекомендації, наприклад, розвиток емоційного лідерства, а не лише індивідуальні програми розвитку.

Висловлені зауваження не впливають на позитивну оцінку дисертації, яка є взірцем змістовного і ретельно проведеного дослідження. Висновки роботи становлять вагомому наукову новизну та теоретичну цінність. Слід зазначити самостійність дослідження та оригінальність дослідження.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Дисертаційна робота Рибко Аліси Павлівни «Емоційна компетентність як предиктор психологічного благополуччя особистості в бізнесі» є завершеною науковою працею. За актуальністю, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням отриманих результатів, обґрунтованістю наукових висновків, їх достовірністю, якістю оформлення відповідає вимогам нормативних актів щодо дисертацій, зокрема, «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44 зі змінами внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 року та №502 від 19.05.2023 року, а її авторка, Рибко Аліса Павлівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія».

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри мовної
та психолого-педагогічної підготовки
Одеського національного
економічного університету

Юлія АСЄЄВА

Підпис:	Ю. Асєєвої
Засвідчую:	
Нач. відділу кадрів	
" "	20__ р.

